

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-35>

УДК 338.242.351.712.4

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА АПК У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

INCREASING THE EFFICIENCY OF STATE REGULATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR IN THE WAR AND POST-WAR PERIOD

Копитко Василь Іванович

доктор економічних наук, професор,
Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2457-1505>

Копитко Ольга Василівна

кандидат економічних наук,
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8788-3464>

Копытко Vasyl

State University of Intellectual Technologies and Communications

Копытко Olha

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

В статті відображено необхідність дослідження сучасних проблем державного регулювання аграрного сектора АПК, враховуючи відповідно до глобальних викликів зовнішнього середовища (війна в Україні: заміновані території, вирви від обстрілів, зсуви ґрунту, випалені землі, знищена військова техніка на полях спричиняє довготривалу деградацію довкілля) методи державного регулювання галузі вимагають подальшого вдосконалення. Підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора АПК полягає у визначенні цілей, напрямків та інструментів сучасної держави в розвитку аграрного сектора. Заходи державного регулювання галузі, як видається, повинні, з одного боку, підтримувати позитивні тенденції, що намітилися, у розвитку сільського господарства регіонів, з іншого боку, нівелювати негативні фактори, що перешкоджають розвитку середнього і малого аграрного бізнесу, малих форм господарювання, пошук альтернативних маршрутів для експорту українського зерна, підтримувати розвиток сільських територій, як невід'ємної частини успішної економіки України як аграрної держави.

Ключові слова: державне регулювання, аграрний сектор АПК, підвищення, ефективності, малий бізнес, експорт зерна, глобальні виклики, зовнішнє середовище, деградація довкілля.

The article reflects the necessity of researching modern problems of state regulation of the agrarian sector of the agricultural sector, taking into account, in accordance with the global challenges of the external environment (the war in Ukraine: mined territories, eruptions from shelling, landslides, burnt lands, destroyed military equipment in the fields causes long-term environmental degradation) methods of state regulation of the industry requires further improvement. It is necessary to pay attention to the financial components, with the help of which it is possible to build an effective mechanism of financial stimulation, capable of strengthening the interaction between producers, the state and financial institutions and organizations. State regulation aimed at the development of agricultural cooperation should become one of the primary directions of stabilization and improvement of agricultural production in the war and post-war periods. Increasing the effectiveness of state regulation of the agrarian sector of the agricultural sector consists in determining the goals, directions and tools of the modern state in the development of the agrarian sector, which should create internal and external conditions for its development, economic growth and ensuring the country's food security, based on a preliminary assessment of the implemented measures, which includes analysis of the challenges of the external environment and research into the possibilities of obtaining positive effects in the conditions of digitalization of the domestic economy. Measures of state regulation of the industry, it seems, should,

on the one hand, support the positive trends that have emerged in the development of agriculture in the regions, on the other hand, eliminate negative factors that prevent the development of medium and small agrarian businesses, small forms of management, search for alternative routes for the export of Ukrainian grain, support the development of rural areas, as an integral part of the successful economy of Ukraine as an agrarian state. This becomes possible if it is envisaged to ensure, through the newly created united territorial communities, the appropriate level of agriculture and animal productivity, ensuring the high efficiency of production of small forms of farming in the countryside.

Keywords: state regulation, agrarian sector of agro-industrial complex, improvement, efficiency, small business, grain export, global challenges, external environment, environmental degradation.

Постановка проблеми. Державне регулювання аграрного сектора АПК є складовою частиною аграрної політики будь-якої держави і у довоєнний час забезпечувало зниження наслідків нееквівалентності в товарообміні аграрного виробництва з іншими галузями економіки, забезпечивши при цьому функціонування агропромислового виробництва в Україні. Із посиленням викликів зовнішнього середовища (військова агресія РФ проти України) – зміни у геополітичній обстановці, зростання конкуренції виробників продовольства за кордоном, обумовлена активним впровадженням інновацій у виробництво, підвищення вимог до якості продуктів харчування, їх екологізації при одночасній стагнації сільських територій (підрич Каховської ГЕС, знищення та руйнування агропідприємств під час бомбардувань та обстрілів особливо південних та східних областей України) – вимагають розробки і застосування нових методів регулювання аграрного сектора, які повинні бути економічно доцільними і обумовлюють результативність використовуваних інструментів, коли інтенсивна державна підтримка буде здатна забезпечувати відповідні обсяги виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ефективного функціонування і напрямків розвитку та регулювання агропромислового комплексу під час війни в Україні досліджували вітчизняні вчені-економісти: Бойко В.О., Бойко Л.О., Вдовенко Л.О., Куцик П.О., Осіпова А.А., Полякова Ю.В., Семів С.Р., Шевчик Б.М. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатня кількість досліджень, щодо теоретичних та практичних аспектів розглянутої проблеми під час війни та післявоєнний період обумовлює необхідність розробки інструментів підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора АПК і визначає актуальність цього дослідження.

Формулювання цілей статті. Сучасні реалії вітчизняної економіки вимагають від державного регулювання аграрного сек-

тора, насамперед, не тільки забезпечення вирівнювання рівня доходів виробників цієї галузі з іншими галузями економіки, розвитку інновацій в умовах цифровізації при дотриманні неодмінної умови – його ефективності пов'язаних з галузевою специфікою даного сегмента агропродовольчого ринку, що динамічно змінюється кон'юнктурою, а і зовнішнім середовищем (війна РФ проти України).

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор АПК України – це стратегічно важлива галузь економіки, що забезпечує збалансований розвиток економіки держави та продовольчу безпеку країни. Однак у ньому, як і раніше, залишається багато невирішених проблем, безпосередньо пов'язаних з недосконалістю державного регулювання, покликаною створити умови для підвищення конкурентоспроможності галузі, забезпечення продовольчої безпеки країни, стабільного розвитку аграрного виробництва у воєнний та післявоєнний період. Не можна не відзначити й те, що заміновані території, вирви від обстрілів, зсуви ґрунту, випалені землі, знищена військова техніка на полях спричиняє довготривалу деградацію довкілля.

Як зазначається в статті [1, с. 240], під час воєнних дій, що ведуться на території України, необхідно раціонально та виважено, зважаючи на особливості стану економіки держави, здійснювати підбір ключових інструментів державної підтримки. Особливу увагу при цьому варто звернути на фінансові складові, за допомогою яких можна вибудувати дієвий механізм фінансового стимулювання, здатний посилити взаємодію між виробниками, державою та фінансовими установами й організаціями. На основі означеного кола співпраці в перспективі можуть бути сформовані потужні внутрішній і зовнішній ринки не лише конкурентних виробників, а й якісної та конкурентоспроможної на внутрішніх і зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції. Як один з перспективних варіантів реалізації зазначеного, державна підтримка має бути зосереджена на кредитуванні під держгарантії, налагодженні логістичних шляхів з продажу сільськогосподар-

ської продукції та максимальному спрощенні оформлення всієї необхідної для отримання підтримки документації.

Тому застосовувані методи та інструменти державного регулювання, враховуючи сучасні реалії, повинні сприяти структурній перебудові аграрного сектора внаслідок чого буде досягнуто обсягів виробництва, достатні як для забезпечення продовольчої безпеки країни, так та для постачання переробних підприємств вітчизняною сировиною. При аналізі факторів, що надають позитивний вплив на розвиток сільськогосподарського виробництва в конкретній ОТГ України, виявити найголовніші них на сьогоднішній день: на першому місці стоїть рівень наданої державної фінансової підтримки, як основного методу державного регулювання галузі, доступність кредитних ресурсів, розвиненість продовольчих ринків. Серед негативних – високі ціни на засоби виробництва; на другому місці і далі за спадною – низькі закупівельні ціни, не своєчасна оплата поставок сільськогосподарської продукції, слабкий розвиток інноваційних технологій у галузі.

За результатами 2021 року сільське господарство дало найвищий відсоток до ВВП серед усіх економіки – більше 10%. На агропродовольчу продукцію також припадає найбільший відсоток у загальному експорті України – близько 41% за рік і претендує на статус одного з найбільших гарантів світової продовольчої безпеки. Сільське господарство показало найвищий приріст виробництва в 2021 році – 14,4%. За підсумками року на агропідприємствах виробництво збільшилося на 19,2%. 20 років тому Україна «годувала» 40 млн людей у світі. Сьогодні ж внесок України еквівалентний харчуванню близько 400 млн людей, не рахуючи наше населення. Основними країнами, до яких постачалась українська агропродовольча продукція, були: Китай, питома вага якого становила 15,5% у структурі експорту сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів, Індія – 7,1%, Нідерланди – 6,4%, Єгипет – 5,8%, Туреччина – 5,3% [2].

Щоб вийти на вищевказані показники при виявленні потреби в державному регулюванні слід враховувати специфіку аграрного сектора, а саме: більш низьку оборотність капіталу, тривалий виробничий цикл, невисоку рентабельність, сильну залежність від природних факторів. Тому доцільно використати запропоновані автором [3] шляхи подолання існуючих викликів стримування розвитку галузі сільського господарства, а саме:

- створення альтернативної логістичної мережі для експорту сільськогосподарської продукції через морські порти інших країн (Румунії, Болгарії) та модернізація залізничного сполучення та його широке використання;
- мінімізація бюрократичних процедур для підприємств аграрного сектора (запити виробників для отримання необхідних ліцензій і сертифікатів);
- регулювання цінової політики щодо засобів агропромислового виробництва;
- вільний доступ до факторів виробництва і збуту всіх суб'єктів аграрного бізнесу;
- розширення програм банківського кредитування малого і середнього бізнесу за прийнятними для аграріїв умовами;
- використання коштів іноземних інвесторів в розвиток та відновлення галузі сільського господарства.

У країнах, де діють ефективні методи державного регулювання аграрного сектора економіки, набагато більш активними темпами здійснюється модернізація техніки і технологій агропромислового виробництва, забезпечуються цільові параметри в продовольчому забезпеченні населення і висока конкурентоспроможність агровиробників. Крім того, вдосконалені методи регулювання розвитку сільських територій повинні приводити до уповільнення відтоку працездатного населення з сільської місцевості, а методи стимулювання відтворення матеріально-технічної бази – створювати умови для інноваційного оновлення основного капіталу галузі.

Війська агресора використовують системи дистанційного мінування під назвою «Земледелие», які призначені для швидкого мінування значних площ і є великою небезпекою для працівників потужних сільськогосподарських підприємств, а також фермерів та їх техніки [4]. І далі автор наголошує, що забезпечити глобальну продовольчу безпеку можливо тільки за умови припинення війни розв'язаною агресивною РФ проти України та звільнення окупованих територій: гарантування світовими країнами безпеки та цілісності України; надання всесвітньої допомоги у розмінуванні та рекреації родючих земель деокупованих територій; надання пільгових кредитів аграріям на відновлення техніки та виробничих потужностей пошкоджених або знищених у результаті бойових дій; надання іноземними інвесторами пільгових кредитів для відновлення інфраструктури зберігання, транспортування та переробки продукції галузі рослинництва та тваринництва; впро-

вадження новітніх передових технологій з вирощування та переробки сільськогосподарської продукції для просування її експорту з високою доданою вартістю, зокрема, у м'ясо-молочній галузі, продукції невеликих агро-підприємств, виробників крафтової продукції та нішевих культур; модернізації логістичних маршрутів, а саме приведення ширини української залізничної колії до європейських стандартів із залученням іноземного капіталу. За підтримки світової спільноти створити умови для постійного, безперервного та безпечного експорту аграрної продукції морськими шляхами, позбавивши агресивні країни можливості блокування портів.

Словацька залізнична компанія EP Cargo пропонує новий пункт перевантаження зерна на кордоні з Україною. Для цього буде використано під'їзні шляхи Воянської електростанції. Материнська компанія EP Cargo – EPH – є мажоритарним акціонером словацького виробника електроенергії Slovenské elektrárne. Серед іншого компанії належить теплоелектростанція у Воянах (Кошицький край, Словаччина). Протягом тривалого часу підприємство використало для своєї роботи вугілля з українського Донбасу. Сировина транспортувалася безпосередньо широкою колією, яка пролягає територією Словаччини до міста Кошице, проходячи через Вояни. Наразі завдяки наявності ширококоліїної залізниці, розрахованої на великі потужності, EP Cargo пропонує послуги з перевантаження зернової продукції з України. «Вантажі у вагонах широкої колії (1520 мм, – ред.) з України тепер можна транспортувати до Воян і безпосередньо перевантажувати у вагони стандартної колії (1435 мм, – ред.) для подальшого відправлення до польських, німецьких або адриатичних портів» [5].

Особливої уваги заслуговує публікація авторів [6, с. 132], що У цілому державна підтримка інновацій має базуватись на прямих і непрямих заходах стимулювання в тісному зв'язку з потребами, вимогами й можливостями внутрішнього ринку та його учасників, з урахуванням світових тенденцій цього процесу. Розв'язати досліджувану проблему, згідно зі Стратегією інноваційного розвитку України до 2030 року, передбачається шляхом реалізації програмних заходів за такими напрямками: створення сприятливого нормативно-правового поля для суб'єктів господарювання, що провадять інноваційну діяльність; розвиток інноваційної інфраструктури, методично-консалтингове забезпечення,

розширення зв'язків вітчизняних науковців і винахідників з іноземними підприємствами. Необхідно посилити напрями поширення агроінновацій шляхом підтримки ІТ-індустрії; розвитку освітньої співпраці між науковими закладами, аграрними підприємствами та державою; сприяння розвитку галузей, де впровадження інновацій супроводжується найменшими ризиками. Доцільно запозичити зарубіжний досвід у частині стратегії держави щодо регулювання інноваційної діяльності залежно від фази економічного розвитку.

Аналіз як світового, так і європейського досвіду діяльності кооперативного сектора економіки доводить важливу роль споживчих кооперативів у розвитку економіки, особливо під час трансформаційних процесів. Саме в частині споживчої кооперації сучасний міжнародний кооперативний рух характеризується позитивними тенденціями: зростання обсягів діяльності; проникнення кооперативів в нові сфери людської життєдіяльності; зростання кількості та підвищення ролі багатофункціональних кооперативів та споживчих товариств у кооперативному секторі економіки; підвищення ролі міжнародного співробітництва на регіональному й глобальному рівнях [7, с. 74].

Україна має значні перспективи подальшого розвитку сільськогосподарської кооперації, що обумовлюються насамперед потужним аграрним потенціалом країни, давніми традиціями кооперування в аграрному секторі, значною кількістю особистих селянських господарств, що не охоплені кооперативним рухом, наявністю сучасного кооперативного законодавства, приєднанням України до СОТ та Зони вільної торгівлі ЄС, що відкриває значні перспективи до інституційної та фінансової підтримки перетворень у сільській місцевості.

Широке залучення аграрних та інших видів кооперативів до відбудови національної економіки – це реальний шанс нарешті сформувати омріяний багатьма поколіннями людей соціально-економічний устрій, побудований на принципах справжньої демократії, солідарності, відповідальності, рівності та соціальної справедливості. Успішність реалізації обґрунтованих у цьому дослідженні завдань значною мірою залежатиме від єдності та згуртованості кооператорів, їхньої відданості своїй справі та щирого бажання створити сучасну й конкурентоспроможну кооперативну систему в аграрному секторі економіки [8, с. 295].

Із прийняттям Закону України № 819-ІХ від 21.07.2020 «Про сільськогосподарську кооперацію» [9] у системі заходів для ефективного

розвитку сільського господарства та АПК загалом важливе місце займає кооперація, що поєднує у собі особисті, колективні та громадські інтереси. Тому останніми роками посилюють увагу до кооперації всі товаровиробники, у яких бачать можливість виходу із кризи. Така надія визначається низкою обставин: по-перше, це спосіб об'єднати зусилля, сконцентрувати трудові, матеріальні, фінансові та інші ресурси для їх раціонального використання; по-друге, кооперація дозволяє краще адаптуватися до ринку і гнучко реагувати на попит, що змінюється; по-третє, це можливість ефективніше використовувати місцеві умови; у четвертих, з урахуванням кооперації можна вдосконалювати підприємницькі можливості сільських виробників; по-п'яте, кооперація забезпечує економічні та соціальні гарантії працівникам села. Державне регулювання направлене на розвиток сільськогосподарської кооперації повинно стати одним із першочергових напрямів стабілізації та вдосконалення аграрного виробництва у воєнний та післявоєнний періоди. Створення регіонального Фонду кредитування інноваційних проектів сільського господарства з метою надання позикових коштів агровиробникам на більш прийнятних умовах, ніж пільгове банківське кредитування, що сприятиме реалізації інноваційних розробок і активізації наукових досліджень в галузі.

За даними Мінагрополітики, через війну площа земель під посівну 2022 року зменшилася на 3,5 млн га в зоні активних бойових дій. Проте зупинити роботу агробізнесу в Україні агресору не вдалося й не вдасться, адже для стійкості агробізнесу в умовах воєнного часу було запроваджено ряд змін [10]: Скасовано нарахування і сплату земельного податку та орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної форм власності, що розташовані на територіях, де ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями РФ. Основними напрямками розвитку агропромислового комплексу України в умовах інтеграції в подальшому мають бути:

– прискорення процесу впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва;

– розроблення системи моніторингу зовнішньоторговельних операцій з країнами ЄС як механізму оперативного реагування на кон'юнктурні зміни аграрного ринку;

– сприяння розвитку дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва, у т. ч. правова регламентація діяльності особистих селянських господарств населення та розроблення механізму їх трансформування у фермерські господарства, що дасть змогу забезпечити інтеграцію особистих господарств населення у ринкові механізми функціонування аграрного сектору.

Ефективність державного регулювання сільського господарства доцільно трактувати як досягнення позитивних техніко-технологічних, економічних, соціальних, екологічних, інституційних ефектів, компенсуючих бюджетні вкладення і організаційні зусилля держави, що відповідають викликам зовнішнього середовища і стимулюючих сільське господарство до виявлення та використання конкурентних переваг. Критерії ефективності відображають основні напрямки отримання ефектів (техніко-технологічні, економічні, соціальні, екологічні, інституціональні), а також можливість застосування різних методик до їх оцінки.

Як приклад, Європейська комісія (ЄК) шукає альтернативні маршрути для експорту українського зерна. Наразі розглядається можливість його перевезення в колонах вантажівок литовських транспортних компаній і перевалки для подальшого експорту в порту Клайпеда, якщо Росія знову заблокує перевезення зерна суднами через Чорне море [11].

Підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора АПК полягає у визначенні цілей, напрямків та інструментів сучасної держави в розвитку аграрного сектора, яке має створювати внутрішні та зовнішні умови для його розвитку, економічного зростання та забезпечення продовольчої безпеки країни, спираючись на попередню оцінку реалізованих заходів, що включає аналіз викликів зовнішнього середовища і дослідження можливостей отримання позитивних ефектів в умовах цифровізації вітчизняної економіки.

Основними завданнями державного регулювання розвитку сільського господарства, є: забезпечення продовольчої безпеки; підтримання прийняттого рівня прибутковості та інвестиційної привабливості галузі та стійкий розвиток сільських територій. Від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави сільські території східного регіону та й загалом агропромисловий комплекс України опинився у надскладних умовах [12, с. 86]. Отже, сільські території є

невід'ємною частиною успішної економіки України як аграрної держави. Саме тому підтримка жителів сільської місцевості та сприяння розвитку сіл для державних та місцевих органів є пріоритетом. Задля того, щоб відродити колишній потенціал села, ініціатив представників великого та малого бізнесу замало – необхідна державна підтримка та чітко визначена стратегія.

Слід врахувати і функціонування малих форм господарювання на селі це господарства населення та фермерські господарства, індивідуальні підприємці, які займаються виробництвом сільгосппродукції. Вони забезпечують виробництво найбільш трудомістких культур – картоплі та овочів, молока та частково м'яса. Тут державне регулювання повинно забезпечити через новостворені ОТГ належний рівень землеробства та продуктивності тварин забезпечивши високу ефективність виробництва малих форм господарювання на селі.

Висновки. Система державного регулювання аграрного сектора АПК, враховуючи відповідно до глобальних викликів зовнішнього середовища (війна в Україні): заміновані території, вирви від обстрілів, зсуви ґрунту, випалені землі, знищена військова техніка на полях спричиняє довготривалу деградацію довкілля) методи державного регулювання галузі вимагають подальшого вдосконалення. Необхідно звернути увагу на фінансові складові, за допомогою яких можна вибудувати дієвий механізм фінансового сти-

мулювання, здатний посилити взаємодію між виробниками, державою та фінансовими установами й організаціями. Зокрема, вони повинні будуватися на оцінці стану вітчизняного аграрного виробництва та впливом зовнішнього середовища, з огляду на можливі загрози і можливості, що відкриваються. Державне регулювання направлене на розвиток сільськогосподарської кооперації повинно стати одним із першочергових напрямів стабілізації та вдосконалення аграрного виробництва у воєнний та післявоєнний періоди. Заходи державного регулювання галузі, як видається, повинні, з одного боку, підтримувати позитивні тенденції, що намітилися, у розвитку сільського господарства регіонів, з іншого боку, нівелювати негативні фактори, що перешкоджають розвитку середнього і малого аграрного бізнесу, малих форм господарювання, пошук альтернативних маршрутів для експорту українського зерна, підтримувати розвиток сільських територій, як невід'ємної частини успішної економіки України як аграрної держави. Для визначення конкретних напрямів удосконалення заходів державного регулювання та підвищення його ефективності слід провести детальний аналіз існуючих напрямків, методів та інструментів з визначенням ступеня результативності кожного їх. Це стає можливим якщо передбачити забезпечення через новостворені ОТГ належний рівень землеробства та продуктивності тварин забезпечивши високу ефективність виробництва малих форм господарювання на селі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Осіпова А.А. Аспекти реалізації державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-31>
2. Лещенко Р.М. За 2021 рік Україна збільшила зовнішньоторговельний обіг с/г продукції та продовольчих товарів. URL: <https://minagro.gov.ua/news/za-2021-rik-ukrayina-zbilshila-zovnishnotorgovelnij-obig-sg-produkciyi-ta-prodovolchih-tovariv-roman-leshchenko>
3. Вдовенко Л.О. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
4. Бойко В.О., Бойко Л.О. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
5. На словацько-українському кордоні почав працювати новий пункт перевантаження агропродукції. URL: <https://ukrtrain.com.ua>
6. Радченко О.Д., Ткач Л.Л., Дендебера О.П. Державне регулювання та підтримка аграрних інновацій в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 119–136. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011119>
7. Гринюк Н.А. Кооперативна споживча мережа Європи. *Економічні науки. Підприємництво*. 2020. Том 130. № 2. С. 69–76. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(130\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(130)06)
8. Куцик П., Семів С., Куцик В., Полякова Ю., Шевчик Б. Стан, проблеми та пріоритети розвитку аграрної кооперації в Україні в контексті викликів сучасності. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 1(48). С. 282–297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3956>

9. Закон України № 819-IX від 21.07.2020 «Про сільськогосподарську кооперацію». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/487358__734663
10. Оподаткування в аграрному секторі економіки під час воєнного стану. URL: <https://knute.edu.ua/file/MT11OTk=/b8c5c0f7ee1e45d1251a38d66e72d8db.pdf>
11. ЄС шукає нові експортні маршрути для українського зерна. Допомогти в цьому можуть литовські вантажівки. URL: <https://trans.info/ua/yes-shukaye-novi-eksportni-marshruty-dlya-ukrayinskoho-zerna-340369>
12. Шебештьєн Є.Г. Складові розвитку сільських територій. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2022. Випуск 35. С. 82–87. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7601571>

REFERENCES:

1. Osipova A.A. (2022) Aspekti realizaciyi derzhavnoyi pidtrimki silskogospodarskogo virobnictva v Ukraini [Aspects of implementation of state support for agricultural production in Ukraine]. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-31>
2. Leshenko R.M. Za 2021 rik Ukrayina zbilshila zovnishnotorgovelnij obig s/g produkciyi ta prodovolchih tovariv [In 2021, Ukraine increased foreign trade turnover of agricultural products and food products]. Available at: <https://minagro.gov.ua/news/za-2021-rik-ukrayina-zbilshila-zovnishnotorgovelnij-obig-sg-produkciyi-ta-prodovolchih-tovariv-roman-leshchenko>
3. Vdovenko L.O. (2022) Instrumenti derzhavnoyi finansovoyi pidtrimki agrarnogo sektora v umovah voyennogo stanu [Instruments of state financial support of the agricultural sector in the conditions of martial law]. *Economy and society*, vol. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
4. Bojko V.O., Bojko L.O. (2022) Prodovolcha bezpeka ta riziki dlya agrarnogo virobnictva pid chas vijni v Ukraini [Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine]. *Economy and society*, vol. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
5. Na slovacko-ukrayinskomu kordoni pochav pracuvati novij punkt perevantazhennya agroprodukciji [A new transshipment point for agricultural products started working on the Slovakian-Ukrainian border]. Available at: <https://ukrtrain.com.ua>
6. Radchenko O.D., Tkach L.L., Dendebera O.P. (2020) Derzhavne reguluyuvannya ta pidtrimka agrarnih innovacij v Ukraini [State regulation and support of agricultural innovations in Ukraine]. *Economy of agro-industrial complex*, no. 11, pp. 119–136. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202011119>
7. Grinyuk N.A. (2020) Kooperativna spozhivcha merezha Yevropi [Cooperative consumer network of Europe]. *Economic sciences*, vol. 130, no. 2, pp. 69–76. DOI: [http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020\(130\)06](http://doi.org/10.31617/visnik.knute.2020(130)06)
8. Kucik P., Semiv S., Kucik V., Polyakova Yu., Shevchik B. (2023) Stan, problemi ta prioriteti rozvitku agrarnoyi kooperaciyi v Ukraini v konteksti viklikiv suchasnosti [The state, problems and priorities of the development of agricultural cooperation in Ukraine in the context of modern challenges]. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 1(48), pp. 282–297. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3956>
9. Zakon Ukraini № 819-IX vid 21.07.2020. Pro silskogospodarsku kooperaciyu [Law of Ukraine No. 819-IX dated July 21, 2020. About agricultural cooperation]. Available at: https://zakononline.com.ua/documents/show/487358__734663
10. Opodatkovannya v agrarnomu sektori ekonomiki pid chas voyennogo stanu [Taxation in the agricultural sector of the economy during martial law]. Available at: <https://knute.edu.ua/file/MT11OTk=/b8c5c0f7ee1e45d1251a38d66e72d8db.pdf>
11. YeS shukaye novi eksportni marshruti dlya ukrayinskogo zerna. Dopomogti v comu mozhut litovski vantzivki [The EU is looking for new export routes for Ukrainian grain. Lithuanian trucks can help in this]. Available at: <https://trans.info/ua/yes-shukaye-novi-eksportni-marshruty-dlya-ukrayinskoho-zerna-340369>
12. Shebeshten Ye.G. (2022) Skladovi rozvitku silskih teritorij [Components of the development of rural areas]. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law. The series is economical. Legal series*, vol. 35, pp. 82–87. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7601571>